

התייחסות לנושא הדיון

שחר בוקמן

עורך אקולוגיה וסביבה

דב חנין

חבר הכנסת

סיניה נתניהו

מדענית ראשית, המשרד להגנת הסביבה

דניאל מישורי

בית הספר ללימודי הסביבה ע"ש פורטר והחוג לגאוגרפיה וסביבת האדם, אוניברסיטת תל-אביב

סמדר נוי (קניון)

בית הספר ללימודי הסביבה ע"ש פורטר והחוג לגאוגרפיה וסביבת האדם, אוניברסיטת תל-אביב

מיכאל גרבר

המנהל בפועל של מזכירות האמנה הבין-לאומית להגנה על שכבת האוזון, לשעבר

אוהד קרני

מנהל תחום מדיניות רגולטורית, המשרד להגנת הסביבה

ציטוט מומלץ

בוקמן ש. 2015. הסכם פריז להפחתת פליטות גזי החממה – אתגרי ניהול משאב משותף השייך לכלל האנושות. *אקולוגיה וסביבה* 6(4).

רגעי ההכרזה על אישור הסכם האקלים בוועידת פריז (COP 21)

נושא הדיון

הסכם פריז להפחתת פליטות גזי החממה – אתגרי ניהול משאב משותף השייך לכלל האנושות

15 בדצמבר, 2015

גיליון חורף 2015 / כרך 6(4)

[שולחן הדיונים](#)

הקדמה: ניהול משאבים משותפים כלל-עולמיים – תרומת גישתה של אלינור אוסטרם

מדור זה של שולחן הדיונים נכתב בשבועות ובימים שלפני ועידת האקלים בפריז (COP21). הציפייה, שהפעם יצליחו הצדדים הרבים לחתום על הסכם היסטורי לצמצום פליטות גזי חממה, קיבלה זריקת עידוד מההצלחה חסרת התקדים של תהליך ההכנה לוועידה. במסגרת תהליך זה הוכנו תכניות פעולה לאומיות לצמצום הפליטות על-ידי כל מדינה ומדינה, והן הוגשו למזכירות האמנה לטובת הערכה שלהן, ובהמשך – לטובת אכיפתן. למעט תריסר מדינות, הגישו שאר 183 המדינות המשתתפות את תכניתיהן.

דרך הפעולה שאומצה – התבססות על תכניות לאומיות כדי לגבש הסכמה בין-לאומית – הביאה אותנו לבחון כיצד יכולה תאוריה מתחום הכלכלה הפוליטית, שפיתחה בעשורים האחרונים פרופ' אלינור אוסטרם (Elinor Ostrom), לשפר את הבנת ההיתכנות של דרך הפעולה, להצביע על נקודות החוזק שלה ולזהות כשלים אפשריים.

פרופ' אוסטרם זכתה בשנת 2009 בפרס המקביל לפרס נובל לכלכלה (למעשה, אין פרס נובל לכלכלה) בזכות מחקרה על מערכות לניהול משאבים משותפים של קהילות (common pool resource management). אוסטרם הראתה שמערכות מוצלחות מסוג זה אכן קיימות בפועל במקרים רבים, למשל בקהילות חקלאיות במדינות מתפתחות המנהלות בצורה משותפת

משאב ציבורי, כגון מקור מוגבל של מים להשקיה. את עיקרי גישתה ניסחה אוסטרום בשורה של המלצות לאופן ניהול משאבים משותפים על-ידי קהילות^[2].

החדשנות בעמדתה של אוסטרום טמונה בראייתה את הפתרון לניהול משאבים משותפים בבניית מסגרת של הסדרים והבנות, רשמיים ושאינם רשמיים. זאת, בניגוד לעמדה הנחשבת למרכזית בחשיבה הסביבתית: the tragedy of the commons – 'בעיית המשאב המשותף', ככותרת מאמרו^[1] מכה ההדים משנת 1968 של הביולוג גארת' הרדין (Gareth Hardin). מאמרו התייחס לניהול 'נחלת הכלל' (the commons, כלל המשאבים שאינם קניין פרטי) – כאל מצב שבו בהיעדר מסגרת לניהול המשאבים המשותפים, ההתנהגות הרציונלית של המשתמשים במשאב תגרום לכל אחד מהם לנצלו במידה שתביא לתועלת אישית מרבית עבורו. הבעיה היא שהתנהגות רציונלית זו מביאה בהכרח לשימוש יתר במשאב, ובסופו של דבר לצמצומו עד לחוסר יכולת לנצל אותו.

המערכה הבין-לאומית להפחתת פליטות גזי החממה ולהגבלת שינוי האקלים היא מערכה על עתידו של משאב משותף השייך לכלל האנושות (global commons). במדור 'שולחן הדיונים' כינסנו מומחים מהמשרד להגנת הסביבה, מהכנסת ומהאקדמיה, ובעל תפקיד בכיר לשעבר באמנה הבין-לאומית להגנה על שכבת האוזון, כדי שיבחנו, לאור ניסיונם, כיצד תובנות מגישתה של אוסטרום יכולות לקדם התמודדות מוצלחת עם הצורך לצמצם פליטת גזי חממה. כמו כן, ביקשנו שישקלו את המגבלות שמטילה גישתה, המתמקדת בקהילות מקומיות, על ניהול המשאב העולמי. נוסף על כך, ביקשנו לשמוע איפה, לדעתם, ניצבת ישראל במערכה הבין-לאומית, מה מקומנו כפרטים בה, ומה ניתן ללמוד מניסיון העבר.

מקורות

1. Hardin G. 1968. The tragedy of the commons. *Science* **162**(3859): 1243-1248.
2. Ostrom E. 1990. Governing the commons: The evolution of institutions for collective action. Cambridge (UK): Cambridge University Press.

יוזמות לשינוי מלמטה לא יביאו למפנה אקלימי

דב חנין

חבר הכנסת

מפגינים קוראים לצדק אקלימי. ח"כ דב חנין קורא לפתרון שישיג צדק סביבתי עכשווי ועמידה משותפת בנטל ההתמודדות הסביבתית העולמית | צילום: Jörg Farys, באדיבות ידידי כדור הארץ-אירופה (CC BY 2.0).

הקדמה: ניהול משאבים משותפים כלל-עולמיים – תרומת גישתה של אלינור אוסטרם

מדור זה של שולחן הדיונים נכתב בשבועות ובימים שלפני ועידת האקלים בפריז (COP21). הציפייה, שהפעם יצליחו הצדדים הרבים לחתום על הסכם היסטורי לצמצום פליטות גזי חממה, קיבלה זריקת עידוד מההצלחה חסרת התקדים של תהליך ההכנה לוועידה. במסגרת תהליך זה הוכנו תכניות פעולה לאומיות לצמצום הפליטות על-ידי כל מדינה ומדינה, והן הוגשו למזכירות האמנה לטובת הערכה שלהן, ובהמשך – לטובת אכיפתן. למעט תריסר מדינות, הגישו שאר 183 המדינות המשתתפות את תכניתיהן.

דרך הפעולה שאומצה – התבססות על תכניות לאומיות כדי לגבש הסכמה בין-לאומית – הביאה אותנו לבחון כיצד יכולה תאוריה מתחום הכלכלה הפוליטית, שפיתחה בעשורים האחרונים פרופ' אלינור אוסטרם (Elinor Ostrom), לשפר את הבנת ההיתכנות של דרך הפעולה, להצביע על נקודות החוזק שלה ולזהות כשלים אפשריים.

פרופ' אוסטרם זכתה בשנת 2009 בפרס המקביל לפרס נובל לכלכלה (למעשה, אין פרס נובל לכלכלה) בזכות מחקרה על מערכות לניהול משאבים משותפים של קהילות (common pool resource management). אוסטרם הראתה שמערכות מוצלחות מסוג זה אכן קיימות בפועל במקרים רבים, למשל בקהילות חקלאיות במדינות מתפתחות המנהלות בצורה משותפת משאב ציבורי, כגון מקור מוגבל של מים להשקיה. את עיקרי גישתה ניסחה אוסטרם בשורה של המלצות לאופן ניהול משאבים משותפים על-ידי קהילות^[2].

החדשנות בעמדתה של אוסטרם טמונה בראייתה את הפתרון לניהול משאבים משותפים בבניית מסגרת של הסדרים והבנות, רשמיים ושאינם רשמיים. זאת, בניגוד לעמדה הנחשבת למרכזית בחשיבה הסביבתית: the tragedy of the commons – 'בעיית המשאב המשותף', ככותרת מאמרו^[1] מכה ההדום משנת 1968 של הביולוג גארת' הרדין (Gareth Hardin). מאמרו התייחס לניהול 'נחלת הכלל' (the commons, כלל המשאבים שאינם קניין פרטי) – כאל מצב שבו בהיעדר מסגרת לניהול המשאבים המשותפים, ההתנהגות הרציונלית של המשתמשים במשאב תגרום לכל אחד מהם לנצלו במידה שתביא לתועלת אישית מרבית עבורו. הבעיה היא שהתנהגות רציונלית זו מביאה בהכרח לשימוש יתר במשאב, ובסופו של דבר לצמצומו עד לחוסר יכולת לנצל אותו.

המערכה הבין-לאומית להפחתת פליטות גזי החממה ולהגבלת שינוי האקלים היא מערכה על עתידו של משאב משותף השייך לכלל האנושות (global commons). במדור 'שולחן הדיונים' כינסנו מומחים מהמשרד להגנת הסביבה, מהכנסת ומהאקדמיה,

ובעל תפקיד בכיר לשעבר באמנה הבין-לאומית להגנה על שכבת האוזון, כדי שיבחנו, לאור ניסיונם, כיצד תובנות מגישה של אוסטרם יכולות לקדם התמודדות מוצלחת עם הצורך לצמצם פליטת גזי חממה. כמו כן, ביקשנו שישקלו את המגבלות שמטילה גישתה, המתמקדת בקהילות מקומיות, על ניהול המשאב העולמי. נוסף על כך, ביקשנו לשמוע איפה, לדעתם, ניצבת ישראל במערכה הבין-לאומית, מה מקומנו כפרטים בה, ומה ניתן ללמוד מניסיון העבר.

פורסם במסגרת הדיון: [הסכם פריז להפחתת פליטות גזי החממה – אתגרי ניהול משאב משותף השייך לכלל האנושות](#)

מרכיבים להצלחת הסכם אקלים לפי גישתה של אלינור אוסטרם

סיניה נתניהו

מדענית ראשית, המשרד להגנת הסביבה

פרופ' אלינור אוסטרם – בעת זכייתה בפרס נובל לכלכלה לשנת 2009 על מחקר מערכות לניהול משאבים משותפים של קהילות | צילום: Prolineserver, מאתר ויקיפדיה (CC BY-SA 3.0)

הקדמה: ניהול משאבים משותפים כלל-עולמיים – תרומת גישתה של אלינור אוסטרם

מדור זה של שולחן הדיונים נכתב בשבועות ובימים שלפני ועידת האקלים בפריז (COP21). הציפייה, שהפעם יצליחו הצדדים הרבים לחתום על הסכם היסטורי לצמצום פליטות גזי חממה, קיבלה זריקת עידוד מההצלחה חסרת התקדים של תהליך ההכנה לוועידה. במסגרת תהליך זה הוכנו תכניות פעולה לאומיות לצמצום הפליטות על-ידי כל מדינה ומדינה, והן הוגשו למזכירות האמנה לטובת הערכה שלהן, ובהמשך – לטובת אכיפתן. למעט תריסר מדינות, הגישו שאר 183 המדינות המשתתפות את תכניתיהן.

דרך הפעולה שאומצה – התבססות על תכניות לאומיות כדי לגבש הסכמה בין-לאומית – הביאה אותנו לבחון כיצד יכולה תאוריה מתחום הכלכלה הפוליטית, שפיתחה בעשורים האחרונים פרופ' אלינור אוסטרם (Elinor Ostrom), לשפר את הבנת ההיתכנות של דרך הפעולה, להצביע על נקודות החוזק שלה ולזהות כשלים אפשריים.

פרופ' אוסטרם זכתה בשנת 2009 בפרס המקביל לפרס נובל לכלכלה (למעשה, אין פרס נובל לכלכלה) בזכות מחקרה על מערכות לניהול משאבים משותפים של קהילות (common pool resource management). אוסטרם הראתה שמערכות מוצלחות מסוג זה אכן קיימות בפועל במקרים רבים, למשל בקהילות חקלאיות במדינות מתפתחות המנהלות בצורה משותפת

משאב ציבורי, כגון מקור מוגבל של מים להשקיה. את עיקרי גישתה ניסחה אוסטרם בשורה של המלצות לאופן ניהול משאבים משותפים על-ידי קהילות [2].

החדשנות בעמדתה של אוסטרם טמונה בראייתה את הפתרון לניהול משאבים משותפים בבניית מסגרת של הסדרים והבנות, רשמיים ושאינם רשמיים. זאת, בניגוד לעמדה הנחשבת למרכזית בחשיבה הסביבתית: the tragedy of the commons – 'בעיית המשאב המשותף', ככותרת מאמרו [1] מכה ההדים משנת 1968 של הביולוג גארט' הרדין (Gareth Hardin). מאמרו התייחס לניהול 'נחלת הכלל' (the commons, כלל המשאבים שאינם קניין פרטי) – כאל מצב שבו בהיעדר מסגרת לניהול המשאבים המשותפים, ההתנהגות הרציונלית של המשתמשים במשאב תגרום לכל אחד מהם לנצלו במידה שתביא לתועלת אישית מרבית עבורו. הבעיה היא שהתנהגות רציונלית זו מביאה בהכרח לשימוש יתר במשאב, ובסופו של דבר לצמצומו עד לחוסר יכולת לנצל אותו.

המערכה הבין-לאומית להפחתת פליטות גזי החממה ולהגבלת שינוי האקלים היא מערכה על עתידו של משאב משותף השייך לכלל האנושות (global commons). במדור 'שולחן הדיונים' כינסנו מומחים מהמשרד להגנת הסביבה, מהכנסת ומהאקדמיה, ובעל תפקיד בכיר לשעבר באמנה הבין-לאומית להגנה על שכבת האוזון, כדי שיבחנו, לאור ניסיונם, כיצד תובנות מגישתה של אוסטרם יכולות לקדם התמודדות מוצלחת עם הצורך לצמצם פליטת גזי חממה. כמו כן, ביקשנו שישקלו את המגבלות שמטילה גישתה, המתמקדת בקהילות מקומיות, על ניהול המשאב העולמי. נוסף על כך, ביקשנו לשמוע איפה, לדעתם, ניצבת ישראל במערכה הבין-לאומית, מה מקומנו כפרטים בה, ומה ניתן ללמוד מניסיון העבר.

פורסם במסגרת הדיון: הסכם פריז להפחתת פליטות גזי החממה – אתגרי ניהול משאב משותף השייך לכלל האנושות

האטמוספירה כנחלת הכלל: לקראת ועידת פריז

דניאל מישורי

יית הספר ללימודי הסביבה ע"ש פורטר והחוג לגאוגרפיה וסביבת האדם, אוניברסיטת תל-אביב

סמדר נוי (קניון)

יית הספר ללימודי הסביבה ע"ש פורטר והחוג לגאוגרפיה וסביבת האדם, אוניברסיטת תל-אביב

האטמוספירה היא משאב משותף, וכך גם האוויר שאנו נושמים. הבחירה הסביבתית הנכונה של המשפחה שבתמונה, נסיעה בתחבורה ציבורית, אינה פוטרת אותה מהתמודדות עם פליטות מזהמות | צילום: Eric Weiss (CC BY-NC 2.0)

הקדמה: ניהול משאבים משותפים כלל-עולמיים – תרומת גישתה של אלינור אוסטרם

מדור זה של שולחן הדיונים נכתב בשבועות ובימים שלפני ועידת האקלים בפריז (COP21). הציפייה, שהפעם יצליחו הצדדים הרבים לחתום על הסכם היסטורי לצמצום פליטות גזי חממה, קיבלה זריקת עידוד מההצלחה חסרת התקדים של תהליך ההכנה לוועידה. במסגרת תהליך זה הוכנו תכניות פעולה לאומיות לצמצום הפליטות על-ידי כל מדינה ומדינה, והן הוגשו למזכירות האמנה לטובת הערכה שלהן, ובהמשך – לטובת אכיפתן. למעט תריסר מדינות, הגישו שאר 183 המדינות המשתתפות את תכניתיהן.

דרך הפעולה שאומצה – התבססות על תכניות לאומיות כדי לגבש הסכמה בין-לאומית – הביאה אותנו לבחון כיצד יכולה תאוריה מתחום הכלכלה הפוליטית, שפיתחה בעשורים האחרונים פרופ' אלינור אוסטרם (Elinor Ostrom), לשפר את הבנת ההיתכנות של דרך הפעולה, להצביע על נקודות החוזק שלה ולזהות כשלים אפשריים.

פרופ' אוסטרם זכתה בשנת 2009 בפרס המקביל לפרס נובל לכלכלה (למעשה, אין פרס נובל לכלכלה) בזכות מחקרה על מערכות לניהול משאבים משותפים של קהילות (common pool resource management). אוסטרם הראתה שמערכות מוצלחות מסוג זה אכן קיימות בפועל במקרים רבים, למשל בקהילות חקלאיות במדינות מתפתחות המנהלות בצורה משותפת משאב ציבורי, כגון מקור מוגבל של מים להשקיה. את עיקרי גישתה ניסחה אוסטרם בשורה של המלצות לאופן ניהול משאבים משותפים על-ידי קהילות^[2].

החדשנות בעמדתה של אוסטרם טמונה בראייתה את הפתרון לניהול משאבים משותפים בבניית מסגרת של הסדרים והבנות, רשמיים ושאינם רשמיים. זאת, בניגוד לעמדה הנחשבת למרכזית בחשיבה הסביבתית: the tragedy of the commons – 'בעיית המשאב המשותף', ככותרת מאמרו^[1] מכה ההדים משנת 1968 של הביולוג גארת' הרדין (Gareth Hardin). מאמרו התייחס לניהול 'נחלת הכלל' (the commons, כלל המשאבים שאינם קניין פרטי) – כאל מצב שבו בהיעדר מסגרת לניהול המשאבים המשותפים, ההתנהגות הרציונלית של המשתמשים במשאב תגרום לכל אחד מהם לנצל במידה שתביא לתועלת אישית מרבית עבורו. הבעיה היא שהתנהגות רציונלית זו מביאה בהכרח לשימוש יתר במשאב, ובסופו של דבר לצמצומו עד לחוסר יכולת לנצל אותו.

המערכה הבין-לאומית להפחתת פליטות גזי החממה ולהגבלת שינוי האקלים היא מערכה על עתידו של משאב משותף השייך לכלל האנושות (global commons). במדור 'שולחן הדיונים' כינסנו מומחים מהמשרד להגנת הסביבה, מהכנסת ומהאקדמיה, ובעל תפקיד בכיר לשעבר באמנה הבין-לאומית להגנה על שכבת האוזון, כדי שיבחנו, לאור ניסיונם, כיצד תובנות מגישתה של אוסטרם יכולות לקדם התמודדות מוצלחת עם הצורך לצמצם פליטות גזי חממה. כמו כן, ביקשנו שישקלו את המגבלות שמטילה גישתה, המתמקדת בקהילות מקומיות, על ניהול המשאב העולמי. נוסף על כך, ביקשנו לשמוע איפה, לדעתם, ניצבת ישראל במערכה הבין-לאומית, מה מקומו כפרטים בה, ומה ניתן ללמוד מניסיון העבר.

[פורסם במסגרת הדיון: הסכם פריז להפחתת פליטות גזי החממה – אתגרי ניהול משאב משותף השייך לכלל האנושות](#)

ההתייחסות לאטמוספירה כמשאב משותף עולמי באמנות בין-לאומיות – מאמנת האוזון ועד להסכם פריז

מיכאל גרבר

המנהל בפועל של מזכירות האמנה הבין-לאומית להגנה על שכבת האוזון, לשעבר

בעוד העיסוק באטמוספירה כמשאב משותף עולמי הוא חדש יחסית (החל בסוף שנות ה-70 של המאה הקודמת), אוקיינוסים וימים קיבלו הכרה בין-לאומית כמשאב משותף עולמי 40 שנים לפני כן | צילום: (Joachim Müllerchen (CC BY-SA 2.0 DE

הקדמה: ניהול משאבים משותפים כלל-עולמיים – תרומת גישתה של אלינור אוסטרם

מדור זה של שולחן הדיונים נכתב בשבועות ובימים שלפני ועידת האקלים בפריז (COP21). הציפייה, שהפעם יצליחו הצדדים הרבים לחתום על הסכם היסטורי לצמצום פליטות גזי חממה, קיבלה זריקת עידוד מההצלחה חסרת התקדים של תהליך ההכנה לוועידה. במסגרת תהליך זה הוכנו תכניות פעולה לאומיות לצמצום הפליטות על-ידי כל מדינה ומדינה, והן הוגשו למזכירות האמנה לטובת הערכה שלהן, ובהמשך – לטובת אכיפתן. למעט תריסר מדינות, הגישו שאר 183 המדינות המשתתפות את תכניתיהן.

דרך הפעולה שאומצה – התבססות על תכניות לאומיות כדי לגבש הסכמה בין-לאומית – הביאה אותנו לבחון כיצד יכולה תאוריה מתחום הכלכלה הפוליטית, שפיתחה בעשורים האחרונים פרופ' אלינור אוסטרם (Elinor Ostrom), לשפר את הבנת ההיתכנות של דרך הפעולה, להצביע על נקודות החוזק שלה ולזהות כשלים אפשריים.

פרופ' אוסטרם זכתה בשנת 2009 בפרס המקביל לפרס נובל לכלכלה (למעשה, אין פרס נובל לכלכלה) בזכות מחקרה על מערכות לניהול משאבים משותפים של קהילות (common pool resource management). אוסטרם הראתה שמערכות מוצלחות מסוג זה אכן קיימות בפועל במקרים רבים, למשל בקהילות חקלאיות במדינות מתפתחות המנהלות בצורה משותפת משאב ציבורי, כגון מקור מוגבל של מים להשקיה. את עיקרי גישתה ניסחה אוסטרם בשורה של המלצות לאופן ניהול משאבים משותפים על-ידי קהילות^[2].

החדשנות בעמדתה של אוסטרם טמונה בראייתה את הפתרון לניהול משאבים משותפים בבניית מסגרת של הסדרים והבנות, רשמיים ושאינם רשמיים. זאת, בניגוד לעמדה הנחשבת למרכזית בחשיבה הסביבתית: the tragedy of the commons – 'בעיית המשאב המשותף', ככתורת מאמרו^[1] מכה ההדים משנת 1968 של הביולוג גארט' הרדין (Gareth Hardin). מאמרו התייחס לניהול 'נחלת הכלל' (the commons, כלל המשאבים שאינם קניין פרטי) – כאל מצב שבו בהיעדר מסגרת לניהול המשאבים המשותפים, ההתנהגות הרציונלית של המשתמשים במשאב תגרום לכל אחד מהם לנצל במידה שתביא לתועלת אישית מרבית עבורו. הבעיה היא שהתנהגות רציונלית זו מביאה בהכרח לשימוש יתר במשאב, ובסופו של דבר לצמצומו עד לחוסר יכולת לנצל אותו.

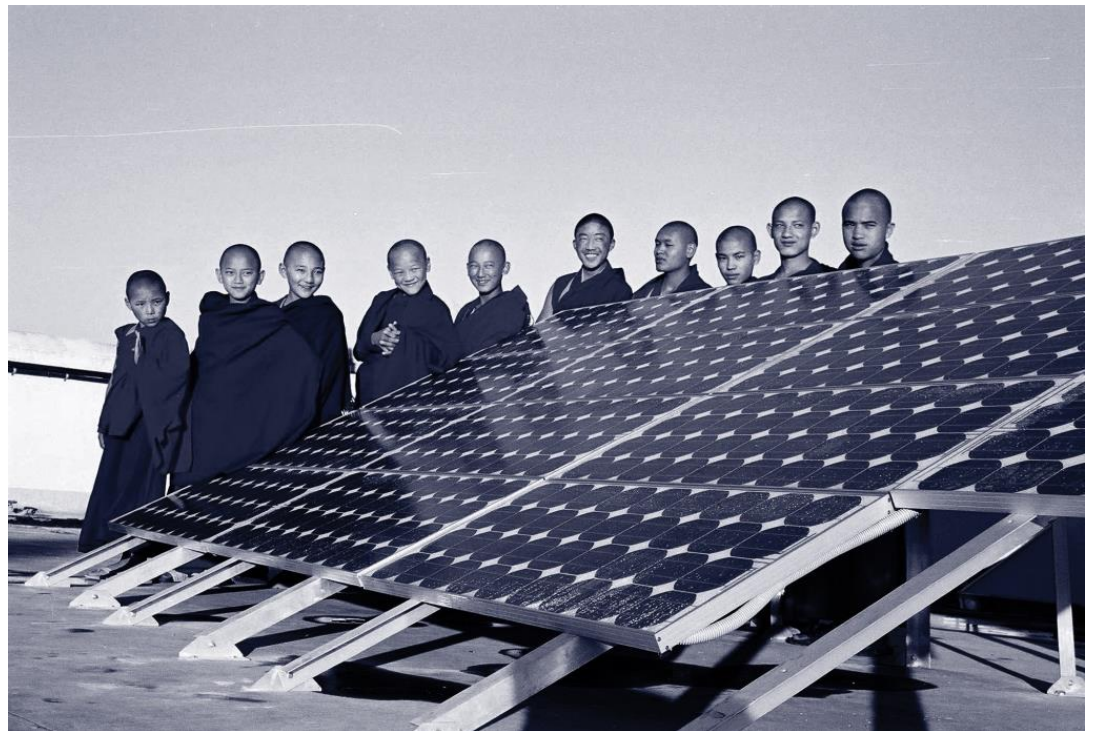
המערכה הבין-לאומית להפחתת פליטות גזי החממה ולהגבלת שינוי האקלים היא מערכה על עתידו של משאב משותף השייך לכלל האנושות (global commons). במדור 'שולחן הדיונים' כינסנו מומחים מהמשרד להגנת הסביבה, מהכנסת ומהאקדמיה, ובעל תפקיד בכיר לשעבר באמנה הבין-לאומית להגנה על שכבת האוזון, כדי שיבחנו, לאור ניסיונם, כיצד תובנות מגישתה של אוסטרם יכולות לקדם התמודדות מוצלחת עם הצורך לצמצם פליטות גזי חממה. כמו כן, ביקשנו שישקלו את המגבלות שמטילה גישתה, המתמקדת בקהילות מקומיות, על ניהול המשאב העולמי. נוסף על כך, ביקשנו לשמוע איפה, לדעתם, ניצבת ישראל במערכה הבין-לאומית, מה מקומנו כפרטים בה, ומה ניתן ללמוד מניסיון העבר.

פורסם במסגרת הדיון: [הסכם פריז להפחתת פליטות גזי החממה – אתגרי ניהול משאב משותף השייך לכלל האנושות](#)

עסקים חברתיים-סביבתיים כהתגשמות מורשתה של אוסטרם

אוהד קרני

מנהל תחום מדיניות רגולטורית, המשרד להגנת הסביבה

בשנים האחרונות החלו להופיע ברחבי העולם מודלים עסקיים חברתיים המצביעים על היתכנות של פתרונות ברוח מורשתה של אוסטרם. בתמונה מימין של קרן E+Co Asia Clean Energy, המשקיעה בעסקים קטנים ובינוניים שיוצרים פתרונות של אנרגיה נקייה וזמינה לקהילות כפריות ולעסקים מקומיים באסיה | באדיבות (Ashoka Changemakers (CC BY-ND 2.0

הקדמה: ניהול משאבים משותפים כלל-עולמיים – תרומת גישתה של אלינור אוסטרם

מדור זה של שולחן הדיונים נכתב בשבועות ובימים שלפני ועידת האקלים בפריז (COP21). הציפייה, שהפעם יצליחו הצדדים הרבים לחתום על הסכם היסטורי לצמצום פליטות גזי חממה, קיבלה זריקת עידוד מההצלחה חסרת התקדים של תהליך ההכנה לוועידה. במסגרת תהליך זה הוכנו תכניות פעולה לאומיות לצמצום הפליטות על-ידי כל מדינה ומדינה, והן הוגשו למזכירות האמנה לטובת הערכה שלהן, ובהמשך – לטובת אכיפתן. למעט תריסר מדינות, הגישו שאר 183 המדינות המשתתפות את תכניתיהן.

דרך הפעולה שאומצה – התבססות על תכניות לאומיות כדי לגבש הסכמה בין-לאומית – הביאה אותנו לבחון כיצד יכולה

תאוריה מתחום הכלכלה הפוליטית, שפיתחה בעשורים האחרונים פרופ' אלינור אוסטרום (Elinor Ostrom), לשפר את הבנת ההיתכנות של דרך הפעולה, להצביע על נקודות החוזק שלה ולזהות כשלים אפשריים.

פרופ' אוסטרום זכתה בשנת 2009 בפרס המקביל לפרס נובל לכלכלה (למעשה, אין פרס נובל לכלכלה) בזכות מחקרה על מערכות לניהול משאבים משותפים של קהילות (common pool resource management). אוסטרום הראתה שמערכות מוצלחות מסוג זה אכן קיימות בפועל במקרים רבים, למשל בקהילות חקלאיות במדינות מתפתחות המנהלות בצורה משותפת משאב ציבורי, כגון מקור מוגבל של מים להשקיה. את עיקרי גישתה ניסחה אוסטרום בשורה של המלצות לאופן ניהול משאבים משותפים על-ידי קהילות^[2].

החדשנות בעמדתה של אוסטרום טמונה בראייתה את הפתרון לניהול משאבים משותפים בבניית מסגרת של הסדרים והבנות, רשמיים ושאינם רשמיים. זאת, בניגוד לעמדה הנחשבת למרכזית בחשיבה הסביבתית: the tragedy of the commons – 'בעיית המשאב המשותף', ככותרת מאמרו^[1] מכה ההדים משנת 1968 של הביולוג גארט' הרדין (Gareth Hardin). מאמרו התייחס לניהול 'נחלת הכלל' (the commons, כלל המשאבים שאינם קניין פרטי) – כאל מצב שבו בהיעדר מסגרת לניהול המשאבים המשותפים, ההתנהגות הרציונלית של המשתמשים במשאב תגרום לכל אחד מהם לנצל במידה שתביא לתועלת אישית מרבית עבורו. הבעיה היא שהתנהגות רציונלית זו מביאה בהכרח לשימוש יתר במשאב, ובסופו של דבר לצמצומו עד לחוסר יכולת לנצל אותו.

המערכה הבין-לאומית להפחתת פליטות גזי החממה ולהגבלת שינוי האקלים היא מערכה על עתידו של משאב משותף השייך לכלל האנושות (global commons). במדור 'שולחן הדיונים' כינסנו מומחים מהמשרד להגנת הסביבה, מהכנסת ומהאקדמיה, ובעל תפקיד בכיר לשעבר באמנה הבין-לאומית להגנה על שכבת האוזון, כדי שיבחנו, לאור ניסיונם, כיצד תובנות מגישתה של אוסטרום יכולות לקדם התמודדות מוצלחת עם הצורך לצמצם פליטת גזי חממה. כמו כן, ביקשנו שישקלו את המגבלות שמטילה גישתה, המתמקדת בקהילות מקומיות, על ניהול המשאב העולמי. נוסף על כך, ביקשנו לשמוע איפה, לדעתם, ניצבת ישראל במערכה הבין-לאומית, מה מקומנו כפרטים בה, ומה ניתן ללמוד מניסיון העבר.

פורסם במסגרת הדיון: [הסכם פריז להפחתת פליטות גזי החממה – אתגרי ניהול משאב משותף השייך לכלל האנושות](#)